

Innst. 125 S

(2009–2010)

Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen

Meld. St. 6 (2009–2010)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om nordisk samarbeid

Til Stortinget

1. Sammendrag

Regjeringen prioriterer det nordiske samarbeidet. Norden, nabo- og nordområdene danner et naturlig utgangspunkt for hovedprioriteringer i norsk utenrikspolitikk. Regjeringen legger særlig vekt på den nordiske dialog og ønsker å utvikle potensialet i samarbeidet også sett i forhold til europeiske samarbeidsspørsmål.

Statsministrenes erklæring fra 2007 ga retning til et fordypet samarbeid om utfordringer landene står overfor i en globalisert verden. Prioriteringer i globaliseringsinitiativet er klima, miljø, energi, forskning, innovasjon og grensehindre.

Det er utviklet et nært samarbeid med de øvrige regionale rådene (Arktisk råd, Barentsrådet, Østersjørådet). Den nordlige dimensjon er et viktig forum for forsterket nordisk samarbeid med Nordvest-Russland.

Meldingen orienterer i kapittel 2 om aktuelle saker i det nordiske samarbeidet. Der er globalisering, grensehinder og Stoltenberg-rapporten trukket fram. Kapittel 3 ser på samarbeidet med Nordens naboer og de øvrige regionale rådene mens kapittel 4 orienterer om nordisk utenriks-, forsvars- og utviklingspolitisk samarbeid. Kapittel 5 er viet det faglige samarbeidet.

1.1 Globalisering

Norden har et godt, unikt utgangspunkt for å søke mot felles løsninger på globale utfordringer, heter det

i meldingen. Det er foreslått et nordisk toppforskningsprogram som skal ha fokus på klima, energi og miljø, og med helse og velferd som neste steg. Andre globaliseringsinitiativ er blant annet fremmet av høyere utdanning i Norden, utredning av konsekvenser av klimaendringene på primærnæringene, nordisk innspill til klimaforhandlingene 2009, opplæringsplan for ungdom og voksne, profilering av Norden som senter for kreative industrier, felles nordisk profilering på det asiatiske marked og bekjempelse av grensehindringer mellom de nordiske land.

Nordisk kultur i verden er kulturfeltets globaliseringsinitiativ og vil omfatte nordisk film i Toronto, nordisk arkitektur i Shanghai og nordisk litteratur i Paris. Prosjektene skal gjennomføres i perioden 2009–2011.

1.2 Grensehindringer

Regjeringen understreker i meldingen at fullstendig nedbygging av grensehindre er verken realistisk eller ønskelig, fordi de nordiske land har ulike lover og regelverk på mange områder. Utfordringen blir derfor å fjerne grensehindre der det er mulig, samt å redusere konsekvensene av hindre mellom de nordiske landene der de ikke kan fjernes. Det må legges spesiell vekt på å hindre at nye grensehindre oppstår, og Regjeringen har pålagt departementene å ta spesielt hensyn til dette i utarbeidelsen av nye lover og regler, særlig ved implementering av EU-direktiver. Endelig er det ikke minst viktig å sørge for at informasjon om relevante regelverk er lett tilgjengelig for nordiske innbyggere.

Det opprettede "Grensehinderforumet" har hatt flere møter for å drøfte og finne løsninger på problemer som er påpekt. I meldingen er det vist til flere konkrete eksempler, særlig innenfor trygdeområdet.

1.3 Stoltenberg-rapporten

Det heter i meldingen at Regjeringen legger stor vekt på å styrke det nordiske utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet og har i et eget avsnitt en omtale av Thorvald Stoltenbergs rapport framlagt 9. februar 2009 om hvorledes det nordiske utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet kan utvikles og utdypes de neste 10–15 årene. Rapporten er delt inn i 7 hoveddeler med i alt 13 forslag. Ni forslag er i hovedsak av sivil karakter, tre av militær karakter og det trettende forslaget gjelder en nordisk gjensidig solidaritetserklæring. De nordiske utenriksministrene avga på sitt møte 8.–9. juni 2009 i Reykjavik en erklæring om hvorledes det videre arbeid med rapporten skal skje (vedlegg 2 i meldingen) og har bedt om at spørsmålet blir satt på dagsordenen på kommende regulære utenriksministermøter.

1.4 Norden og nabolandene

Det sies i meldingen at man fra norsk side legger stor vekt på å styrke Nordisk Ministerråds dialog og samarbeid med Nordvest-Russland.

De nordiske land støtter en demokratisk utvikling i Hviterussland. Samarbeidsministrene vedtok i november 2008 nye retningslinjer for Nordisk Ministerråds samarbeid med Estland, Latvia og Litauen 2009–2013.

Det islandske formannskapet i Nordisk Ministerråd for 2009 har et spesielt fokus på samarbeidet i Vest-Norden og forholdene i denne regionen. Dette inkluderer også samarbeid med Skottland og Canada.

Regjeringssamarbeidet i de regionale rådene blir godt omtalt i meldingen, særlig pekes det på at Arktisk råd er blitt et viktig politisk samarbeidsorgan de siste årene, noe som i første rekke skyldes økt fokus på Arktisk som følge av klimaendringene.

Det nordiske samarbeidet gir en viktig ramme for å koordinere nordisk europapolitikk, og europaspørsmål inngår derfor som en fast del av dagsordenene for nordiske og nordisk-baltiske ministermøter. Norge deltar også jevnlig på nordiske eller nordisk-baltiske formøter før EUs rådsmøter. Dette gjelder særlig rådsmøter om miljø, energi og samferdsel.

1.5 Utenriks-, forsvars- og utviklingspolitisk samarbeid

Regjeringen viser til at Stoltenberg-rapporten har stimulert til en bredere debatt og fordypning av det nordiske samarbeidet. Utenriksministrene er positive til styrket samarbeid mellom de nordiske utenriks tjenester, og har tatt initiativ til å videreutvikle det samarbeid som allerede eksisterer på det administrative og konsulære området.

Regjeringen går inn for et tettere nordisk samarbeid i forsvars- og sikkerhetspolitikken, fordi det vil muliggjøre et enda større bidrag til fredsskapende og stabiliserende operasjoner. De nordiske landene forsøker derfor å koordinere en rekke av bidragene sine, og det er blant annet enighet om å arbeide for å få til et felles nordisk bidrag til en fredsstøttende FN-operasjon i Afrika. Det er også en målsetting å styrke det nordiske samarbeidet i regi av NATOs operasjon i Afghanistan. Videre bidro Norge i den svenskledede EU-stridsgruppen (EU Nordic Battle Group) i 2008 og vil bidra igjen i 2011. Regjeringen legger til grunn at det nordiske samarbeidet ikke vil gå på bekostning av – men bidra til å styrke Norges evne til å ivareta sine forpliktelser innen NATO-alliansen.

1.6 Kultur, utdanning og forskning

En ny generasjon Nordplus (Nordisk ministerråds mobilitets- og nettverksprogram for utdanning), der også de baltiske landene har fullt medlemskap, startet i 2008 og gjelder for tre år. Et felles nordisk masterprogram er kommet godt i gang og hevder seg i den internasjonale konkurransen om de gode studentene i og utenfor Norden. En ny organisering av språkområdet er gjort gjeldende fra 1. januar 2009. I språksamarbeidet skal hovedvekten framover legges på nabospråkforståelsen hos barn og unge.

1.7 Miljø

Det nordiske miljøsamarbeidet er i stor grad fokusert på å påvirke regelverktutviklingen i EU og i andre internasjonale prosesser innenfor de prioriterte samarbeidsområdene. I 2009 er et særlig fokus rettet mot partskonferansen under klimakonvensjonen (COP 15) som finner sted i København i desember 2009.

1.8 Nærings-, energi- og regionalpolitikk

Det næringspolitiske samarbeidet har den senere tid hatt fokus på kreative industrier og reiseliv som voksende næringer i Norden. På regionalpolitikens område har ministerrådet lagt til rette for et felles nordisk innspill til EUs grønbok for territoriell samhörighet.

På energiområdet ansees en prioritering av det nordiske elektrisitetssamarbeidet som spesielt viktig. Under det islandske formannskap i 2009 er det arbeidet med en ny energihandlingsplan for perioden 2010–2013. Det er etablert et velfungerende nordisk samarbeid om energiforskning. Den samnordiske institusjonen Nordisk energiforskning, lokalisert i Oslo, har til formål å legge til rette for økt kompe-

tanse, konkurranseevne og verdiskaping i energisektoren i Norden.

1.9 Fiskeri, jord- og skogbruk

Økonomering, sertifisering og forholdet til forbrukerne er et hovedtema i fiskerisamarbeidet. Man har også på flere møter og konsultasjoner med EU-kommisjonen drøftet hvorledes Norden kan bidra til debatten om en felles fiskeripolitikk i EU. Klimaendringer og konsekvensene de kan få for primærnæringene i Norden har vært et gjennomgangstema, og det er satt i gang et utredningsprogram om dette, innenfor ministerrådets globaliseringsprosjekter. Det heter i meldingen at det treårige programmet "Ny nordisk mat 2007–2009" har blitt svært populært i de nordiske landene, og skal videreføres 2010–2014.

1.10 Sosial- og helsepolitikk

Nordisk samarbeid om helseberedskap, blant annet ved kriser og katastrofer i utlandet, blir fra norsk side tillagt stor vekt, og det blir utarbeidet en håndbok som skal konkretisere rutiner og prosedyrer for dette samarbeidet. De nordiske sosial- og helseministrene har også blitt enige om et tettere samarbeid i spørsmål som angår den nasjonale beredskapen mot spredning av pandemisk influensa.

1.11 Justissektoren

Det framgår av meldingen at en av prioriteringene er å fremme nordisk rettslikhet i forbindelse med gjennomføringen av fellesskapsrettsaker i nasjonal rett. Det blir også gjennomført etterkontroll og evaluering av lovgivning på områder der rettsfellesskapet i Norden har vært stort, men der det med tiden kan ha oppstått lovgivningsforskjeller. Det rettslige samarbeidet mellom de nordiske land fungerer godt, blant annet er konvensjonen om nordisk arrestordre fra 2005 nå gjennomført i norsk rett ved lov av 19. september 2008 om pågrepelse og overlevering mellom de nordiske stater på grunn av straffbare forhold. Den såkalte Prum-avtalen, som nå er en del av EU-regelverket, vil danne basis for nye tiltak innen nordisk politisamarbeid. Det er tatt initiativ til å inngå en nordisk avtale på ministernivå om såkalt samtjeneste, dvs. politistyrker fra ett eller flere land skal kunne tjenestegjøre sammen på ett lands territorium. I april 2009 ble det for første gang avholdt et møte mellom ministre ansvarlig for samfunnsikkerhet i Norden. Norge overtok formannskapet i det nordiske redningstjenestesamarbeidet (NORDRED) i 2009. Norge har inngått en samarbeidsavtale med Island for å finne ut om det vil være gunstig å gjøre felles innkjøp av nye redningshelikoptre.

1.12 Samer og nasjonale minoriteter

Regjeringene i Finland, Norge og Sverige og de respektive sametingene er enige om å videreføre prosessen og arbeidet med utkastet til en nordisk samekonvensjon. Konvensjonsutkastet er utarbeidet av en nordisk ekspertgruppe, og tar utgangspunkt i at samene er urfolk i de tre landene.

1.13 Organisering av det nordiske samarbeidet

Statsministrene har det overordnede ansvar for det nordiske regjeringssamarbeidet, og har hatt tre møter siden forrige stortingsmelding om nordisk samarbeid. Under Nordisk Råds sesjon har statsministrene også møter med Nordisk Råds presidium og med representanter for de selvstyrte områdene.

Samarbeidsministrene møtes fem ganger årlig i 2009 under det islandske formannskapet. Fornyings- og administrasjonsminister Heidi Grande Røys har vært nordisk samarbeidsminister fra 17. oktober 2005 til 20. oktober 2009.

Samarbeidsministrene koordinerer det nordiske regjeringssamarbeidet. Et viktig ansvarsområde er ministerrådsbudsjettet og økonomistyring. Nordisk ministerråds budsjett for 2009 er fastsatt til 907 mill. danske kroner. Den norske andelen av budsjettet i 2009 er 27,4 pst., og bevilges over Utenriksdepartementets budsjett.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Laila Gustavsen, Eva Kristin Hansen, Svein Roald Hansen, Sverre Myrli, Tore Nordtun og Helga Pedersen, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, Morten Høglund, Siv Jensen, Peter N. Myhre og Karin S. Woldseth, fra Høyre, Peter Skovholt Gitmark, Ivar Kristiansen og lederen Ine M. Eriksen Søreide, fra Sosialistisk Venstreparti, Rannveig Kvifte Andresen, fra Senterpartiet, Trygve Slagsvold Vedum, og fra Kristelig Folkeparti, Dagfinn Høybråten, er tilfreds med at Regjeringen prioriterer det nordiske samarbeidet høyt. De nordiske landene, med sitt kultur- og språkfellesskap, har et godt grunnlag for å forene krefter i møte med framtidige utfordringer. Komiteen mener Norden, samt nabo- og nordområdene, danner et naturlig utgangspunkt for hovedprioriteringer i norsk utenrikspolitikk.

Komiteen vil framheve betydningen av Nordisk Råd som felles arena for nordiske parlamentarikere, og viser i denne sammenheng til den omfattende beskrivelsen av rådets virksomhet for 2. halvår 2008 og 1. halvår 2009 som framkommer i rapporten

fra Stortingets delegasjon til Nordisk Råd i Dokument nr. 21 (2008–2009), jf. Innst. 126 S (2009–2010).

Komiteen viser til det uformelle nordiske sommermøtet i Punkaharju i 2007 som definerte klima, miljø, energi, forskning, innovasjon og grensehinder som hovedprioriterte saker for det nordiske samarbeidet. Komiteen er enig i at dette er områder der de nordiske landene kan få til mer sammen enn hver for seg, og støtter et styrket samarbeid om utfordringer landene står overfor i en globalisert verden.

Komiteen viser til at Regjeringen legger vekt på nordisk dialog og at det er ønskelig å utvikle potensialet i det nordiske samarbeidet, og at dette også må sees i sammenheng med europeiske samarbeidsspørsmål. Det nordiske samarbeidet gir en viktig ramme for å koordinere nordisk europapolitikk, og europaspørsmål inngår derfor som en fast del av dagsordenen for nordiske og nordisk-baltiske ministermøter.

Komiteen slutter seg til en slik tilnærming.

Komiteen mener alt ligger til rette for at Norden kan søke mot felles løsninger på globale utfordringer. Komiteen mener videre at de nordiske land i så måte må gå foran for å bygge ned grensehindre der det er mulig.

Komiteen viser videre til Thorvald Stoltenbergs rapport som ble framlagt 9. februar 2009, om hvorledes det nordiske utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet kan utvikles og utdypes de neste 10–15 årene, og merker seg det som skisseres i rapporten. Komiteen mener det er riktig at Stoltenberg-rapporten har stimulert til en bredere debatt og fordypning av det nordiske samarbeidet, ikke minst innen forsvars- og sikkerhetspolitikken, noe som vil gjøre det mulig å fremme felles bidrag til fredsskapende og stabiliserende operasjoner.

Komiteen støtter opp om de politiske tiltak som gjøres for å sikre Arktis, ikke minst gjennom Arktisk råd, som er blitt et viktig politisk samarbeidsorgan, til dels som en følge av klimaendringene.

Komiteen vil også understreke at energiområdet er av spesiell viktighet, noe som er understreket av et felles marked for elektrisitet i deler av Norden.

Komiteen vil avslutningsvis vise til at Norge overtok formannskapet i det nordiske redningstjenestesamarbeidet (NORDRED) i 2009, og at Norge har inngått en samarbeidsavtale med Island for å finne ut om det vil være gunstig å gjøre felles innkjøp av nye redningshelikoptre.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at grensehindringsarbeidet er et prosjekt som det bør satses ytterligere på ettersom det

identifiserer konkrete hindringer som de enkelte nordiske borgere møter i sin hverdag. Det er også et prosjekt som det er enkelt å forankre blant innbyggerne i Norden. Flertallet mener at globaliseringsprosjektet er blitt for stort og gir for få konkrete resultater som direkte påvirker hverdagen til nordiske borgere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener tiden nå er inne for å gjennomføre en grundig evaluering av det nordiske samarbeidet og de arbeidsmåter som de nordiske institusjoner har. Siden det nordiske samarbeidet ble opprettet, har store deler av Norden også blitt en del av EU-samarbeidet, noe som bidrar til at flere land har sitt hovedfokus mot EU og ikke mot det nordiske samarbeidet. Det nordiske samarbeidet har blitt meget omfattende og disse medlemmer mener det bør forenkles og spisses i forhold til de hovedprioriteringer som skal være styrende for samarbeidet. I det nordiske samarbeidet bør landene samle seg om langt færre områder, og heller søke å få løst de utfordringer som man prioriterer. I dag er samarbeidet for fragmentert, og det er vanskelig å kunne synliggjøre hva som konkret blir løst gjennom samarbeidet. Svært mange nordiske borgere har liten eller ingen kunnskap om hva som gjøres i det nordiske samarbeidet. Dette viser at de nordiske institusjoner må bli betydelig flinkere til å forankre sitt arbeid hos nordiske innbyggere.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti merker seg at meldingen kun behandler språksamarbeidet under punktet om utdanning og forskning. Disse medlemmer mener det er viktig at språksamarbeidet ikke avgrenses til undervisningssiden, men at det også er nødvendig å styrke det nordiske språksamarbeidet på et mer overordnet plan og innenfor en større bredde av konkrete initiativer, eksempelvis innenfor mediepolitikken og kulturpolitikken. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til "Den Nordiske språkdokumentasjonen" som tydelig peker i retning av et høyere ambisjonsnivå. Disse medlemmer vil understreke den betydning det skandinaviske språkfellesskap har for den kulturelle og økonomiske konkurransevne Norden som region har i et stadig mer globalisert samfunn. Disse medlemmer mener det er viktig at de nordiske lands språknemnder, i Norge "Norsk språkråd", er godt involvert i det arbeidet ekspertgruppa i Nordens språkråd forestår. Dette bør etter disse medlemmers syn også gjenspeiles i hvordan Norge er representert. Disse medlemmer vil under henvisning til meldingens vektlegging av nabospråkforståelsen hos barn og unge også understreke betydningen av at undervis-

ningen i norsk skoleverk holdes på et forsvarlig kunnskapsmessig nivå. Disse medlemmer har i denne sammenheng merket seg at læreplanene for lærerutdanningen i liten grad legger vekt på betydningen av undervisning i andre skandinaviske språk.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

Meld. St. 6 (2009–2010) – om nordisk samarbeid – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 16. desember 2009

Ine M. Eriksen Søreide

leder

Sverre Myrli

ordfører

